

BEEK  
IN  
BEELD





BEEEK

IN

De Drentsche Aa verbeeld  
door hedendaagse kunstenaars

BEELD

Noordboek - Van Gorcum

VAN OMMEN





# INHOUD



7 **VOORWOORD**  
Jetta Klijnsma

9 **INLEIDING**  
Erik van Ommen

11 **DE BRON**  
33 **AMERDIEP**  
47 **DEURZERDIEP**  
63 **LOONER DIEP**  
77 **TAARLOSCHIE DIEP**  
93 **OUDEMOLENSCHIE DIEP**  
109 **SCHIPBORGSE DIEP**  
125 **WESTERDIEP**  
139 **DRENTSCHE AA**  
155 **DE MONDING**

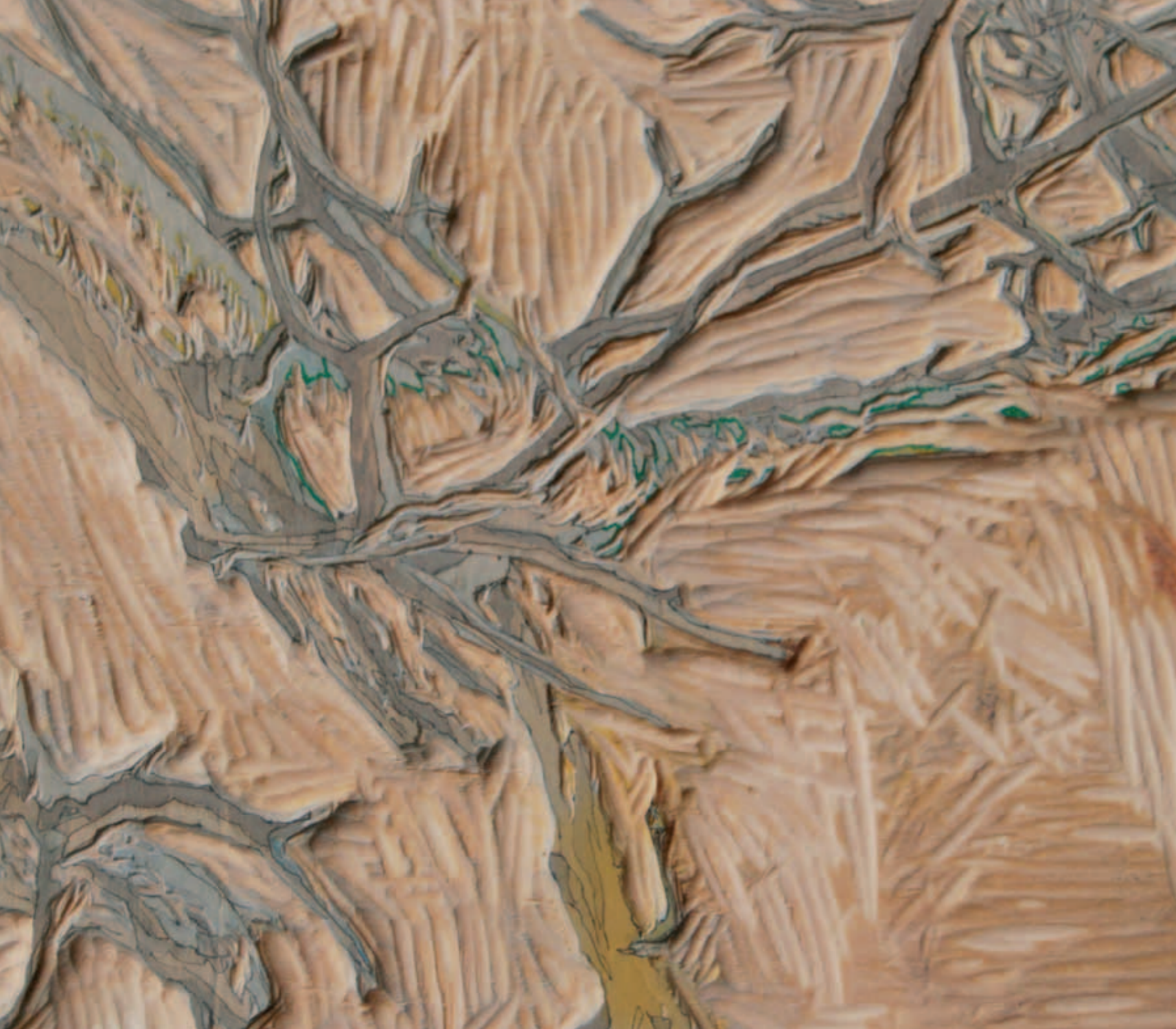
173 **LEEK IN BEELD - DE ONLANDEN**  
Erik van Ommen

186 **BEELDENDE KUNST LAAT JE ANDERS  
NAAR JE OMGEVING KIJKEN**  
Geert Pruiksmā

190 **DEELNEMENDE KUNSTENAARS**

192 **COLOFON**





# VOORWOORD



Het beekdal van de Drentsche Aa is een van de grootste schatten van onze provincie. Als je langs een van de kronkelende uitlopers wandelt, fietst of rijdt, lijkt het alsof de tijd even stilstaat. Maar dit unieke landschap is altijd in beweging. Deze dynamiek maakt het juist zo inspirerend. De kunstenaars van Beeldende Kunstenaars Vereniging Drenthe hebben dit in *Beek in Beeld* op prachtige wijze vastgelegd.

Met dit project hebben zij de Drentsche Aa van bron tot monding onderzocht, ervaren en verbeeld. Iedere bocht in de beek, iedere wisseling van het seizoen vertelt een eigen verhaal, dat door de kunstenaars is vertaald. Het resultaat is een kleurrijk eerbetoon aan het landschap dat onze Drentse identiteit typeert.

Ik ben blij met zoveel kunstenaars die hun ziel en zaligheid in dit project hebben gelegd. Hun werk laat ons op een andere manier kijken naar de Drentse natuur. Dankzij hun creativiteit is *Beek in Beeld* een project geworden dat kunst en natuur samenbrengt. En mensen verbindt, ook tijdens de werkdagen voor dit project.

Dit boek is een uitnodiging aan iedereen. Om stil te staan bij de schoonheid van de Drentsche Aa en na te denken over hoe wij dit landschap nog beter kunnen beschermen en overdragen aan toekomstige generaties in ons mooie Drenthe!

*Jetta Klijnsma*  
Commissaris van de Koning in Drenthe





# INLEIDING

Het idee voor dit boek ontstond in coronatijd. Reizen kon toen niet en daarom ging ik veel met de fiets op pad. In De Onlanden, het Hunzedal en het Fochteloërveen had ik al vaak geschilderd, maar van de Drentsche Aa kende ik alleen het stuk tussen Taarlo en De Punt. Het zuidelijke gedeelte was nog onontgonnen gebied. Terwijl ik de kaart van Drenthe bestudeerde, werd ik steeds nieuwsgieriger naar de bron van de beek.

In januari 2023 was ik voor het eerst in het brongebied. Het bleek een prachtig natuurgebied te zijn op fietsafstand van mijn huis. Een nieuw project diende zich aan, want het leek me geweldig om de Drentsche Aa schilderen en tekenen van bron tot monding te volgen. Ik wist ook meteen dat ik dit niet in mijn eentje moest gaan doen. Daarvoor was het Nationaal Park Drentsche Aa te groot en te gevarieerd. Ik polste eerst Siemen Dijkstra om te zien of hij iets zag in mijn idee. Na zijn enthousiaste reactie legde ik mijn plan voor een gezamenlijk project neer bij Beeldende Kunstenaars Vereniging Drenthe. Daar viel het in goede aarde. De werkgroep *Beek in Beeld*, bestaande uit Anneke Verstegen, Gineke Zikken, Siemen Dijkstra en ondergetekende, was snel een feit en we begonnen met het opstellen van een projectplan.

De rode draad is de hoofdas van de Drentsche Aa, van het brongebied ten noorden van Elp tot aan de Witte Molen langs de A28, waar de beek in het Noord-Willemskanaal uitmondt. Dit deel is 28 km lang en opgedeeld in tien verschillende trajecten, bepaald door de naam van de Drentsche Aa ter plekke. We begonnen in januari bij de bron en schoven elke maand een Diepje op, waardoor we niet alleen de loop van de beek maar ook de loop van de seizoenen meenamen. Voor iedere werksessie verzamelden we om tien uur op een afgesproken plek. Daar gaf ik de deelnemers informatie over het gebied, een route-

kaartje en vervolgens ging ieder voor zich op pad, op zoek naar een plekje om ongestoord aan het werk te gaan. Rond een uur of vier kwamen we weer bij elkaar in een plaatselijk café om elkaar te laten zien wat we gemaakt hadden. Dit vond ik een van de leukste aspecten van het project: de verbondenheid om samen te werken en de uitwisseling van ervaringen.

Negentien kunstenaars deden mee, eenieder met zijn of haar techniek en invalshoek. De een volstond met het maken van foto's om thuis verder uit te werken, de ander schilderde of tekende hoofdzakelijk in het veld. De een snel, de ander had meer tijd nodig. Sommigen waren landschaps- en dierenschilders pur sang, anderen hielden zich bezig met structuren of lieten zich inspireren door licht, kleur, lijn of vorm. De groep bestond uit realisten, impressionisten en abstract werkende kunstenaars.

Een selectie van alle gemaakte kunstwerken is in dit boek afgebeeld, maar daarmee is slechts het topje van de ijsberg zichtbaar. Wat niet kon worden afgebeeld, is de tijd en inspanning die het kost om een kunstwerk te maken. Om dat aspect te belichten, ging Egbert Meijers, ambassadeur van de Drentsche Aa, met alle deelnemende kunstenaars in gesprek over hun werkwijze. Bovendien voorzag hij elk hoofdstuk van een informatieve tekst over een van de vele thema's die in het beekdal spelen.

Als kunstenaar zoek je verbinding met dat wat je inspireert en in ons geval is dat de natuur. Daarom zijn negentien kunstenaars in weer en wind aan het werk gegaan langs de Drentsche Aa, een van de mooiste en best bewaarde beken die ons land nog rijk is.

Erik van Ommen





## DE BRON

# Als je drinkt van het water, vergeet dan niet de bron waaruit het stroomt

Charles Dickens, Engels schrijver (1812 – 1870)

Een lieflijk meanderend waterstelsel stroomt al duizenden jaren door Drenthe en Groningen naar zee. De oervorm ontstond tijdens de laatste drie ijstijden Elsterien, Saalien en Weichselien, die tot ongeveer twaalfduizend jaar geleden hun sporen achterlieten in wat wordt beschouwd als het best bewaarde laaglandbekensysteem van West-Europa. Op verschillende plekken op het Drents Plateau ten oosten en westen van het dorp Grolloo verzamelt regenwater zich en aangevuld met kwelwater stroomt het via talrijke zijstroompjes en sloten door een gevarieerd landschap richting zee.

Het lijkt alsof de beek er altijd al was. Overigens heet de beek pas Drentsche Aa wanneer hij de grens van de provincie Groningen passeert. Verwarrend? Nou, eigenlijk is er ook geen eindpunt. De beek wordt eerst bij De Punt onder het in 1861 in gebruik genomen Noord-Willemskanaal door geleid en heet daarna Oude Aa. Deze mondt ten slotte uit in de Schipsloot bij het Friesche Veen, die weer uitmondt in het Noord-Willemskanaal. Het Hoornsediëp dat langs het Paterswoldsemeer loopt, is een restant van de beek.

De andere tak van de beek heet het Andersche Diep, Rolderdiep en Gasterensche Diep. Deze vloeit samen met het Taarlosche Diep en stroomt verder als de hoofdstroom: Oudemolensche Diep. Kleinere zijtakken als het Anlooërdiepje en het Zeegserloopje monden uit in het Oudemolensche Diep en in de Drentsche Aa.

In de provincie Groningen is de beek vrijwel overal gekanaliseerd of verdwenen. Oorspronkelijk stroomde de beek vanuit Drenthe door het zuidwesten van de oude stad Groningen om vermoedelijk via de huidige wijken Paddepoel en Selwerd ter hoogte van de Borgham op de Hunze aan te sluiten.

Onder Adorp vloeide de oorspronkelijke loop samen met een andere Drentse rivier – de Hunze – die oostelijk van de Hondsrug en de stad stroomde, om uiteindelijk via Winsum, Baflo en Pieterburen uit te monden in de Lauwerszee. In 1385 werd het gedeelte van de Aa tussen Dorkwerd en Adorp afgesloten en werd er een kanaal gegraven van Dorkwerd naar het Reitdiep. Daardoor loosde de Aa zijn water op de Lauwerszee. De oude loop is door verzanding nauwelijks te herkennen. Het water verdwijnt nu in de stad Groningen in een gegraven constructie van omleidingen en stroomt nu hoofdzakelijk via het Verbindingskanaal en het Eemskanaal naar de Dollard.

Water was destijds belangrijk voor de verdediging en de economische groei van de stad Groningen. Namen als Hoge der Aa, Lage der Aa, Der Aa-kerk, A-straat, A-brug, A-weg, Der Aa-theater en de Filharmonie Der Aa herinneren ons hieraan.

Maar voor het water de zee bereikt, levert de Drentsche Aa via het pompstation De Punt jaarlijks ruim zeven miljard liter drinkwater aan de inwoners van de stad Groningen. En dat zonder een echte bron.





BEAVER POINT - NO ACCESS - "BAKKA EIST MET DAL OP - EN GELEIJ KREFTIG" - FIETS NAAR HOO, EEN EINDOM OP DE ELEKTRISCH AANGESLUIKVEN THREWIEKERS - DIT IS BEVERLAND! - HALKENBROEK "DE BRON" - OP DE DAL - DAT DE TEGENWAAR - TREGENDHEN WERD - DOOR DE RAAR, ZIJN FIETS ACHTER LATEND - TEGEN REN PAALTJE GEZET.





Siemen Dijkstra, Sterrenwacht Westerbork Halkenbroek, 27 x 43 cm, 2024



Siemen Dijkstra, Halkenbroek De Bron, potlood en inkt, 23 x 35 cm, 2024



Erik van Ommen, Het geluid van het woud - Zwarte specht, reductiehoutsnede, 28 x 42 cm, 2024



# ‘De essentie ligt nooit aan het oppervlak. Je moet ernaar graven’

**ERIK VAN OMMEN**

Het startpunt van het project Beek in Beeld ligt bij de bron in het natuurgebied De Holmers-Halkenbroek. Dan denk je ‘bron’, daar spuit het water uit de grond! Maar dat is helemaal niet zo. Het is een laagte in het landschap die werkt als een soort spons en vandaaruit begint het water te stromen. Dat maakt het stroomgebied erg boeiend, want je kunt er geen vlag neerzetten met daarop de tekst ‘Hier is de bron!’

Ik pakte destijds een kaart van het gebied en zag een blauw lijntje dat ergens begon. Dus ik dacht, daar ga ik naartoe. Maar in plaats van dat ik een bron vond waar het water uit de grond omhoog borrelt, ontdekte ik dat in De Holmers-Halkenbroek een grote concentratie wilde zwanen zit. Ik ging eens praten met boswachters en hoorde dat er ook bevers, otters, zwarte spechten, wolven, dassen leefden – allemaal dieren die ik vroeger al eens in Polen had gezien. Dat maakte me nieuwsgierig.

Het is een enorme klus om dit stelsel van landschappen en stroompjes die uiteindelijk samenvloeien in beeld te brengen. Het was dan ook de vraag of ik dit wel in mijn eentje zou kunnen uitwerken. Ik besloot al snel dat ik het met meer mensen moest doen. Ieder met zijn of haar eigen visie, aanpak en kijk op het landschap. Het idee legde ik voor aan de leden van het Drents Schildersgenootschap met de vraag: ‘Is dit iets voor ons samen? Want het is te groot voor mij alleen.’ Ik hoopte dat andere leden mee wilden doen en dat is gelukt.

In dit project gingen we van plek naar plek. Zo zaten we een paar weken na ons bezoek aan het natuurgebied De Holmers-Halkenbroek aan het Amerdiep en waren de eerder opgedane indrukken verdwenen. Je moet dus voldoende tijd hebben om die vast te kunnen houden en uit te werken. Daarbij gaat het in het bijzonder om de gelaagdheid van het landschap: de geologie, historie, flora en fauna, landschapsontwikkelingen en het gebruik ervan. Die gelaagdheid zie je als kunstenaar. Het begint dus buiten, daarvan ben ik overtuigd.

Als ik met mijn fiets en schildergereedschap op de locatie aankom, ga ik eerst zitten, ik kijk en luister. Dat leerde ik op de Academie Minerva van mijn leraar Ben van Voorn. Ik ben een paar keer met hem naar buiten geweest en als jonge gast wilde ik gelijk aan het werk gaan. Maar hij zat alleen maar naast mij en deed niks. Ik vroeg me af wat hij aan het doen was. Ik had een paar werkjes gemaakt en toen hij zijn spullen pakte, vroeg hij: Wat heb je nou geleerd vandaag? Toen wist ik het: je moet niet boven of naast het landschap gaan staan maar erin duiken. Nu klap ik allereerst mijn stoeltje uit, pak mijn schilderspullen en telescoop, en ga zitten kijken. Na een tijdje word ik als het ware een met het landschap. Dan valt me iets op en daarmee ga ik aan de slag. Ik denk dat het daarom gaat: je vindt de essentie nooit aan het oppervlak. Je moet ernaar graven, je moet je met je onderwerp verbonden voelen.





Met elkaar aan dit project werken doet iets met ons. Dat zie je aan de gezichten wanneer we uit het veld terugkomen. Het samenwerken brengt ons dichterbij elkaar, we hebben in dezelfde kou gezeten, de regen en de wind ervaren. Dit project verbindt ons als kunstenaars en dat vind ik misschien nog wel belangrijker dan het boek en de tentoonstelling. Door onze deelname aan dit project ervaren we dat we aan een gezamenlijk thema en doel werken.

Het landschap heeft een ziel. Het verandert voortdurend: van vorm, kleur, geluid en sfeer. Dan heeft het toch een ziel? Het stoort me dan ook dat we het landschap exploiteren en er te weinig aan teruggeven, waardoor de balans zoekraakt. Dat uitgeputte landschap beïnvloedt mijn stemming. Vergelijk het met een goed kunstwerk. Zo'n zelfportret van Rembrandt in het Prado in Madrid. Dan zie je wat het betekent dat een kunstwerk een ziel heeft. Al het andere werk in dat museum van Velasquez, Breughel, Vermeer enzovoorts doet er even niet meer toe – alleen nog maar het zelfportret van Rembrandt in dat grote museum.

Als ik buiten werk, maak ik gebruik van een telescoop. Ik heb daarmee eigenlijk twee werelden voor ogen, eentje om me heen en eentje die ik waarneem door mijn telescoop. Met die telescoop ben ik veel meer gefocust, want ik kijk door een afgebakend kader. Zo'n houtsnede van wilde zwanen had ik nooit kunnen maken zonder. Wanneer ik door de telescoop kijk, verdwijnt de omgeving en merk ik niet dat er soms mensen achter mij staan. Die focus zorgt ervoor dat ik de vertaalslag kan maken van waarneming naar de afbeelding op papier.



Ik vind dat fantastisch. Het is meditatief. Ik kan ook aan het werk van anderen aflezen of het een vergelijkbare bezieling heeft. Misschien een boude uitspraak, maar zo ervaar ik het wel. Ik voel een verbondenheid met het landschap en heb de behoefte daarover te vertellen. Daarbij gaat het om de gelaagdheid, de ziel. We hebben allemaal onze eigen manier om die te verbeelden.

Dit project heeft een spirituele kant. Alles wat zich rondom dit project afspeelt – dat we samenwerken om hetzelfde doel te bereiken en naar elkaar toe groeien, dat we ervaringen delen en erover vertellen – dat was allemaal niet gebeurd als ik dit in mijn eentje had gedaan. Een aantal dingen die ik bij de andere deelnemers zie, herken ik. Je moet in dit project 'met de billen bloot'. Je ziet van elkaar hoe het proces verloopt en accepteert dat het op een dag wel eens minder goed lukt, maar ook dat is waardevol. Het maakt mij eens te meer duidelijk waarom ik dit doe.



☞ Gineke Zikken, wolf, schets, potlood, 8 x 7 cm, 2023

☞ Wikje Schoon, Oude wolf, brons, 5 x 21 x 14 cm, 2023









↑ Gineke Zikken, Brongebied Drentsche Aa 1, olieverf, 30 x 120 cm, 2024

↖ Erik van Ommen, Beverstudie, penseeltekening, 8 x 10 cm, 2022

← Gineke Zikken, Brongebied Drentsche Aa 2, olieverf, 30 x 115 cm, 2024